

Vzdelávanie sestier v paliatívnej starostlivosti na Slovensku

PhDr. Zuzana Schmidtová, PhD.¹, PhDr. Eva Bednáriková, PhD.², PhDr. Zuzana Spáčilová, PhD.³

¹Stredná zdravotnícka škola, Bratislava

²Národný onkologický ústav, Bratislava

³Katedra ošetrovateľstva FSvZ, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra

Cieľom príspevku je poskytnúť pohľad na vzdelávanie sestier v paliatívnej starostlivosti na Slovensku. Sestry po získaní odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania nemôžu stagnovať, a musia sa ďalej vzdelávať.

Kľúčové slová: paliatívna ošetrovateľská starostlivosť, ďalšie vzdelávanie sestier, certifikačná príprava.

Nursing education in palliative care in Slovakia

The aim of the contribution is provided the view of nursing education in palliative care in Slovakia. Nurses after graduating in nursing can't stagnate, but they have to educate in life long learning.

Key words: palliative nursing care, further nursing education, certification preparation.

Paliat. med. liec. boles., 2012, 5(1): 30–31

Úvod

Sestry majú nezastupiteľné miesto v starostlivosti o nevyliciteľne chorého a zomierajúceho pacienta. Sú neoddeliteľnou súčasťou multidisciplinárneho paliatívneho tímu a poskytujú paliatívnu ošetrovateľskú starostlivosť. Paliatívna ošetrovateľská starostlivosť je „komplexná ošetrovateľská starostlivosť poskytovaná sestrami s odbornou spôsobilosťou a je zameraná hlavne na manažment a uspokojovanie potrieb pacienta s nevyliciteľným ochorením a zomierajúceho pacienta“ (1). Podľa súčasne platných predpisov sestrami nestačí iba základné vzdelanie na výkon zdravotníckeho povolania sestry, ale musia sa celoživotne vzdelávať.

Základné vzdelanie na výkon zdravotníckeho povolania sestry

Základným vzdelaním získavajú sestry odbornú spôsobilosť. Odbornú spôsobilosť na výkon odborných pracovných činností, čiže na výkon zdravotníckeho povolania sestry, získavajú sestry na vysokej škole v bakalárskom študijnom programe v študijnom odbore ošetrovateľstvo či ešte v pretrvávajúcom vyššom odbornom vzdelaní v študijnom odbore diplomovaná všeobecná sestry na stredných zdravotníckych školách. Každá fakulta zdravotníctva na Slovensku (so študijným odborom ošetrovateľstvo) vyučuje predmety, ako sú paliatívna starostlivosť či ošetrovateľstvo v paliatívnej a hospicovej starostlivosti (napr. Fakulta zdravotníctva Trenčianskej univerzity A. Dubčeka v Trenčíne). Ak fakulta nemá zaradený tento predmet v sústave predmetov samostatne, v rámci onkologického či interného ošetrovateľstva majú študenti prednášky, cvičenia alebo semináre s tematikou starostlivosti o nevyliciteľne chorého a zomierajúceho pacienta.

Ďalšie vzdelávanie sestier

Zdravotnícky pracovník, teda aj sestry, je povinný vzdelávať sa aj po získaní odbornej spôsobilosti na výkon svojho povolania, a to formou ďalšieho vzdelávania. Ďalšie vzdelávanie sestry zahŕňa:

- špecializačné štúdium na výkon špecializovaných pracovných činností,
- certifikačnú prípravu na výkon certifikovaných pracovných činností,
- sústavné vzdelávanie.

Tabuľka 1. Prehľad tém z paliatívnej a hospicovej starostlivosti v jednotlivých špecializačných študijných odboroch pre zdravotnícke povolanie sestry

Špecializačný študijný odbor pre zdravotnícke povolanie sestry	Témy v minimálnych štandardoch pre špecializačné študijné programy
Anestéziológia a intenzívna starostlivosť	paliatívna starostlivosť
Intenzívna ošetrovateľská starostlivosť v neonatológii	tanatologická problematika v neonatológii
Intenzívna ošetrovateľská starostlivosť v pediatrii	tanatologická problematika v pediatrii
Ošetrovateľská starostlivosť v odboroch vnútorného lekárstva	ošetrovateľská starostlivosť o pacienta v terminálnom stave
Ošetrovateľská starostlivosť v komunite	starostlivosť o nevyliciteľne chorých a umierajúcich
Ošetrovateľská starostlivosť v onkológii	paliatívna a hospicová starostlivosť
Ošetrovateľská starostlivosť v pediatrii	ošetrovateľská starostlivosť o umierajúce dieťa

Zdroj: Výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky zo 17. septembra 2010 č. 12422/2010 – OL

Tabuľka 2. Prehľad obsahu a rozsahu teoretických poznatkov v certifikačnom študijnom programe v certifikovanej pracovnej činnosti paliatívna ošetrovateľská starostlivosť

Obsah a rozsah teoretických poznatkov
Paliatívna starostlivosť a hospicová starostlivosť – pojem, charakteristika, ciele.
Interdisciplinárny tím a rola sestry v paliatívnej starostlivosti; syndróm vyhorenia.
Rodina v paliatívnej starostlivosti. Špecifická komunikácia; vyrovnávanie sa so stratou a smútkom.
Paliatívna ošetrovateľská starostlivosť o pacienta: <ol style="list-style-type: none"> s bolesťou, so symptómami ochorení respiračného systému, so symptómami ochorení gastrointestinálneho systému, so symptómami ochorení uropoetického traktu, so symptómami – únava, depresia, úzkosť, zmätenosť, s lymfedémom, s ranou, s horúčkou, s kŕčmi, s progredujúcim neurodegeneratívnym ochorením, s progredujúcim demyelinizačným ochorením, s progredujúcou neuromuskulárnou dystrofiou, v perzistentnom vegetatívnom stave, v detskom veku.
Akútne stavy v paliatívnom ošetrovateľstve.
Paliatívna rádioterapia.
Etické aspekty, psychosociálne aspekty a právne aspekty paliatívnej starostlivosti.

Zdroj: Výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky z 23. augusta 2011 č. 07575 – OL – 2011.

Tabuľka 3. Prehľad praktických poznatkov v certifikačnom študijnom programe v certifikovanej pracovnej činnosti paliatívna ošetrovateľská starostlivosť

Praktické poznatky (zdravotné výkony)

Posúdenie bolesti s využitím meracích nástrojov.
Aplikácia opiátov a adjuvancií v liečbe bolesti.
Posúdenie nauzey a vracania, postupy ich zvládania.
Posúdenie ústnych komplikácií a mukozitídy, špeciálna hygiena ústnej dutiny v paliatívnej starostlivosti, posúdenie dermatitídy.
Posúdenie dýchavice a kašľa, postupy ich zvládania.
Ošetrovanie pacienta s tracheostómiou.
Ošetrovanie pacienta s endotracheálnou kanylou.
Prevenca pľúcnych komplikácií a obehových komplikácií.
Posúdenie anorexie, kachexie a malnutrie, podávanie stravy cez gastrostómiu, prípadne PEG, NGS alebo jej unostómiu.
Posúdenie obštipácie alebo hnačky, intervencie ich zvládania.
Posúdenie inkontinencie a obštrukcie uropoetického traktu, ošetrovanie inkontinentného pacienta.
Posúdenie dekubitov s použitím meracích nástrojov, prevencia a ošetrovanie dekubitov.
Prevenca infekcie u pacientov s invazívnymi vstupmi.
Posúdenie únavy a manažment ošetrovateľských intervencií u pacienta.
Posúdenie psychického dyskomfortu (strach, úzkosť, depresia, beznádej)
Podľa posudzovacích a meracích stupní.
Posúdenie akútnej zmatenosti a chronickej zmatenosti.
Intervencie zvládania problému akútnej zmatenosti a chronickej zmatenosti.
Posúdenie a ošetrovanie malígnej rany.
Ošetrovanie stómie u pacienta v paliatívnej starostlivosti.

Zdroj: Výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky z 23. augusta 2011 č. 07575 – OL – 2011.

a) Špecializačné štúdium je štúdium v akreditovanom špecializačnom študijnom programe, v ktorom sa rozširujú vedomosti a zručnosti získané štúdiom a odbornou zdravotníckou praxou. Na Slovensku nie je akreditovaný špecializačný program v špecializačnom odbore ošetrovateľská starostlivosť o nevyliciteľne chorých a umierajúcich. Kapitoly z paliatívnej starostlivosti vrátane hospicovej starostlivosti sú však náplňou kurikul iných špecializačných programov pre zdravotnícke povolanie sestra (tabuľka 1). Sestry pracujúce na paliatívnych

oddeleniach alebo v hospicioch majú možnosť získať špecializačný diplom v študijnom programe ošetrovateľská starostlivosť v onkológii, čo však nemôže byť považované za dostatočné. Predsa len paliatívna starostlivosť má svoje špecifiká, ktoré si vyžadujú štúdium v samostatnom špecializačnom odbore.

b) Certifikačná príprava je príprava v akreditovanom certifikačnom študijnom programe, v ktorom sa získavajú vedomosti a zručnosti potrebné na výkon certifikovaných pracovných činností (napr. certifikačný študijný program pre sestry pracujúce v gastroenterologických pracoviskách, v ktorom sestry získajú certifikát v programe endoskopické vyšetrovacie metódy). Certifikačné pracovné činnosti sú špecifické diagnostické a terapeutické postupy vykonávané v rozsahu certifikačného študijného programu, ktoré zdravotnícky pracovník vykonáva samostatne po získaní certifikátu (2). V sústave certifikovaných pracovných činností je v súčasnosti zaradený certifikačný program paliatívna ošetrovateľská starostlivosť. *Paliatívna ošetrovateľská starostlivosť* je certifikovaná pracovná činnosť v oblasti ošetrovateľstva so zameraním na starostlivosť o jednotlivcov so život limitujúcim ochorením a ich rodiny a na ich podporu. Usiluje sa o zlepšenie kvality ostávajúceho života, a to integrovaním telesných, psychických, sociálnych a spirituálnych aspektov paliatívnej starostlivosti (2). Certifikačná príprava trvá 6 mesiacov a zatiaľ ešte nie je akreditovaná na žiadnej vzdelávacej inštitúcii. Obsah a rozsah teoretických a praktických poznatkov v certifikačnom študijnom programe uvádzame v tabuľkách 2, 3.

c) Sústavné vzdelávanie sa uskutočňuje v akreditovaných študijných programoch sústavného vzdelávania alebo v neakreditovaných vzdelávacích aktivitách. Neakreditovanou vzdelávacou aktivitou sa rozumie jednorazová vzdelávacia aktivita (5). Do sústavného vzdelávania sestier zahrňujeme nasledujúce zložky:

1. *nemerateľnú zložku*. Do nemerateľnej zložky sa zaraďuje samostatné štúdium v paliatívnej a hospicovej starostlivosti, výkon zdravotníckej (ošetrovateľskej) praxe (v hospicioch, na paliatívnych oddeleniach a pod.).
2. *merateľnú zložku*. Do merateľnej zložky patrí účasť na jednorazovej vzdelávacej aktivite (kurzy, školenia, vedecké konferencie, kongresy, semináre a pod.), účasť

na odbornej stáži na akreditovanom pracovisku. Napríklad 2-ročný akreditovaný vzdelávací program v detskej paliatívnej starostlivosti organizovaný detským mobilným hospicom Plamienok, Československá konferencia paliatívnej medicíny a pod. (6). Do sústavného vzdelávania sestier zahrňujeme aj publikačnú činnosť odborného charakteru.

Záver

V záujme zvyšovania kvality ošetrovateľskej starostlivosti o nevyliciteľne chorých a umierajúcich by si sestry mali byť vedomé dôležitosti ďalšieho vzdelávania v tejto oblasti. Dostatočná príprava a vzdelávanie v paliatívnej ošetrovateľskej starostlivosti bude mať za následok dostatok kvalifikovaných zdravotníckych pracovníkov – sestier, ktoré budú poskytovať vysokokvalitnú a profesionálnu starostlivosť o svojich pacientov, ich príbuzných a pozostalých.

Literatúra

1. Konceptcia zdravotnej starostlivosti v odbore paliatívna medicína vrátane hospicovej starostlivosti č. 17463/OZS zo dňa 19. 6. 2006.
2. Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 296/2010 Z. z. o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania, spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností.
3. Výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky zo 17. septembra 2010 č. 12422/2010 – OL, ktorým sa ustanovujú minimálne štandardy pre špecializačné študijné programy, minimálne štandardy pre certifikačné študijné programy a minimálne štandardy pre študijné programy sústavného vzdelávania a ich štruktúra.
4. Výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky z 23. augusta 2011 č. 07575 – OL – 2011, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky zo 17. septembra 2010 č. 12422/2010 – OL, ktorým sa ustanovujú minimálne štandardy pre špecializačné študijné programy, minimálne štandardy pre certifikačné študijné programy a minimálne štandardy pre študijné programy sústavného vzdelávania a ich štruktúra.
5. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
6. Kvasnicová Z, Schmidtová Z, Litvinová A. Význam vzdelávania sestier v paliatívnej starostlivosti. In: Pedagogika v ošetrovateľstve – tradície, súčasnosť a perspektívy: zborník z konferencie. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíne: 11–113.

PhDr. Zuzana Schmidtová, PhD.
Stredná zdravotnícka škola, Bratislava
Strečnianska 20, 850 07 Bratislava
kvasnicovazster@gmail.com